

ESO
3

Lingua galega e literatura

Xoán López Viñas
Cilha Lourenço Módia
María Vilariño Suárez

BAÍA EDICIÓN S

CONSORCIO *editorial* GALEGO

Lingua galega e literatura

3.º ESO

Xoán López Viñas
Cilha Lourenço Mória
María Vilariño Suárez

BAÍA EDICIÓN S

© 2015 Baía Edicións

© 2015 Xoán López Viñas
Cilha Lourenço Módia
María Vilariño Suárez

ISBN: 978-84-9995-168-3
Depósito Legal: C 1044-2015

Edita: Baía Edicións

Polígono Pocomaco, 2.ª Avenida
Parcela A2 / 22
15190 A Coruña
Tel.: (+34) 981 174 296
Fax: (+34) 981 915 698

www.baiaeditions .gal

Ilustracións: © Jacobo Fernández Serrano

Impresión: Sgraf Artes Graficas S.L., Arteixo

Distribución:

Consortio Editorial Galego
pedimentos@coegal.com

A equipa autorial quere agradecer a colaboración na elaboración deste libro de Montserrat Domínguez Pérez, Rocío Dourado Fernández, Vanessa García Calvo, Francisco González Lousada, Rebeca López Viñas, Paulo Martínez Lema e Sonia Salceda Millarengo, alén do profesorado e do persoal de administración do IES Isaac Díaz Pardo de Sada.

Co fin de ofrecermos un modelo de lingua homoxéneo e coherente, os textos empregados nas lecturas e nos exemplos foron adaptados lingüisticamente.

Calquera forma de reprodución, distribución, comunicación pública ou transformación desta obra só pode ser realizada coa autorización dos seus titulares, salvo excepción prevista pola lei. Dirixase a CEDRO (*Centro Español de Derechos Reprográficos*) se necesita fotocopiar ou escanear algún fragmento desta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).

Contidos

	Lectura	Expresión oral	Lingua e texto	Léxico	Gramática	Ortografía	Lingua e sociedade	Literatura	Reforzo de competencias
1 [9-32]	"Ruthie, a de Edna" 10	Pedir información persoal 13	Funcións da linguaxe 14	Hixiene e coidado persoal / Campo semántico 16	A lingua e a súa organización 18	Acentuación (I): regras xerais 22	Historia da lingua (I): orixe da lingua galega 24	Literatura galega. Xéneros literarios 26	"A taxa rosa, o imposto que só pagan as mulleres" 32
2 [33-56]	<i>Sempre quixen bailar un tango</i> 34	Mostrar alegría e tristeza 37	Tipoloxía textual (I) 38	Sentimentos e estados de ánimo / Campo asociativo 40	Nome substantivo e nome adxectivo 42	Acentuación (II): ditongos, tritongos e hiatos; diérese 46	Historia da lingua (II): a lingua galega na Idade Media 48	Literatura medieval. Lírica profana (I) 50	"Coltán" 56
3 [57-80]	"Un estudo encontra hórreos galegos en Australia e en Nova Zelandia" 58	Expressar contrariedade e desculparse 61	Tipoloxía textual (II) 62	Hospedaxe / Familia léxica 64	Pronome (I): artigo, demostrativo e posesivo 66	Acentuación (III): acentuación diacrítica 70	Linguas en contacto (I): interferencia e alternancia de código 72	Lírica profana (II) 74	"Marcas e pezas deportivas" 80
4 [81-104]	"Shopping Girls" e "Son un manequín..." 82	Narrar unha historia 85	Texto literario (I): biografía e autobiografía 86	Comercio / Palabras patrimoniais, cultas e semicultas 88	Pronome (II): identificador, cuantificador, numeral, relativo, interrogativo e exclamativo 90	Maíúsculas e minúsculas 94	Linguas en contacto (II): conflito lingüístico, bilingüismo e diglosia; normalización e substitución lingüísticas 96	Cantigas de temática amorosa: cantigas de amigo e cantigas de amor 98	"María Josefa Wonenburger Planells (1927-2014)" 104
5 [105-128]	"As exhibicións cinematográficas en Galiza (1896-1954)" 106	Describir unha persoa 109	Texto literario (II): retrato e autorretrato 110	Arquitectura / Abreviación, abreviatura e símbolo 112	Pronome (III): persoal 114	Puntuación (I): punto, vírgula e punto e vírgula 118	O galego e a lusofonía 120	Cantigas de escarnho e maldizer. Outros xéneros. Lírica relixiosa. Prosa medieval 122	"Trinta anos de Ramón Lamote, un camiño novo para a LIX" 128
6 [129-152]	<i>Tres capitáns de tempos idos</i> 130	Contraargumentar 133	Texto xornalístico (I): debate 134	Artes plásticas / Enriquecemento do léxico (I): derivación 136	Verbo (I): formas persoais 138	Puntuación (II): sinais de interrogación e de exclamación, dous puntos e aspas 142	Historia da lingua (III): a lingua galega nos Séculos Escuros e na Ilustración 144	Literatura da Idade Moderna 146	"Inflúen no resultado os votos nulos e en branco?" 152
7 [153-176]	"Top secret" e "Hoax" 154	Mostrar acordo e desacordo 157	Texto xornalístico (II): entrevista 158	Cinema / Enriquecemento do léxico (II): composición 160	Verbo (II): formas infinitas, perífrase verbal e voz verbal 162	Puntuación (III): parénteses, trazo medio, curto e longo; barra oblicua e apóstrofo 166	Historia da lingua (IV): a lingua galega do século XIX até 1916 168	Prerrexurdimento e Rexurdimento 170	"Verónica Boquete: Levo aturando comentarios machistas..." 176
8 [177-200]	"Sangue do noso sangue" 178	Expressar unha opinión e aconsellar 181	Texto xornalístico (III): crónica e reportaxe 182	Música e baile / Enriquecemento do léxico (III): sigla, acrónimo e amálgama 184	Adverbio, preposición e conxunción 186	Uso de b/v, de h e dalgunhas vogais 190	Lingua estándar e desvíos 192	Rosalía de Castro 194	"Einstein e Hitler, o bo e o mal da historia universal" 200
9 [201-224]	<i>Caderno de Xapón</i> 202	Pedir información 205	Texto científico: relatorio, conferencia, teleconferencia e mesa redonda 206	Radio e televisión / Enriquecemento do léxico (IV): préstamo e estranxeirismo 208	Unidade e función sintácticas; frase 210	Uso doutras consoantes 214	Varietades lingüísticas: variedades diatópicas e variedades diastráticas 216	Eduardo Pondal 218	"Adeus, selfies: de como o boom podería estar a morrer" 224
10 [225-248]	"Aparece nos meus soños..." e "(Debilidade dedebidade pola luz do anxo caído)" 226	Pedir favores e servizos 229	Texto administrativo: acta e solicitude 230	Ecología / Enriquecemento do léxico (V): onomatopea 232	Funcións sintácticas na cláusula (I) 234	Grupos consonánticos 238	O galego e as leis 240	Manuel Curros Enríquez 242	"Metrominuto Pontevedra" 248
11 [249-272]	"Corredores" 250	Chamar a atención do/da interlocutor/a 253	Texto publicitario: anuncio 254	Seres míticos e ritos máxicos / Enriquecemento do léxico (VI): palabra tabú e eufemismo 256	Funcións sintácticas na cláusula (II) 258	Palabras homónimas e parónimas 262	Lingua inicial e usos lingüísticos 264	Ensaio, narrativa e teatro do Rexurdimento. Literatura finisecular 266	"Guía emocional das cores" 272
12 [273-296]	<i>Antígona</i> 274	Conversar ao teléfono 277	Texto electrónico: correo electrónico e conversa gráfica 278	Deporte / Enriquecemento do léxico (VII): Cultismo e latinismo 280	Cláusula e oración 282	Xuntos ou separados? 286	Preconceitos lingüísticos 288	Literatura popular 290	"JOMO ou como a felicidade está fóra do móbil" 296

▶ CADA TEMA FINALIZA CUNHA PÁXINA DE REFORZO DAS COMPETENCIAS.

▶ AO FINAL DO LIBRO INCORPÓRANSE DIFERENTES ANEXOS.

Estrutura xeral do libro

Este manual de **Lingua Galega e Literatura** para o 3.º curso de ESO está dividido en **doce unidades** e conta con varios anexos situados ao final do volume. Cada unha das unidades presenta **nove bloques**: 1) Lectura; 2) Expresión oral; 3) Lingua e texto; 4) Léxico; 5) Gramática; 6) Ortografía; 7) Lingua e Sociedade; 8) Literatura; 9) Reforzamento de competencias.

1. Lectura

UN ESTUDO ENCONTRA HÓRREOS GALEGOS EN AUSTRALIA E NOVA ZELANDIA

Investigación de París e Canberra dixon que en galgos descobríronse Árticos antes que Cook.

Unha investigación realizada por un equipo de científicos da Universidade de París e da Universidade de Canberra descubriu que os galgos galegos chegaron a Australia e Nova Zelandia antes que o capitán Cook.

Os investigadores analizaron restos de galgos encontrados en Australia e Nova Zelandia, e descubriu que os restos datan de entre 1000 e 1500 anos de idade, o que os sitúa miles de anos antes da chegada de Cook.

Os restos de galgos foron encontrados en Australia e Nova Zelandia, e os investigadores concluíron que os galgos chegaron a estas zonas antes que o capitán Cook.

Os investigadores concluíron que os galgos chegaron a Australia e Nova Zelandia antes que o capitán Cook.

Textos próximos aos gustos e aos intereses do alumnado, con calidade literaria, heteroxeneidade xenérica, paridade de autores e autoras e contidos transversais

- **Desenvolvemento activo das estratexias de lectura comprensiva, interpretación e reflexión textual**
- **Fomento do hábito lector e creación de textos de intención literaria**

3. Lingua e texto

Funcións da linguaxe

1. Funcións da linguaxe

1.1. Función referencial

1.2. Función expresiva

1.3. Función apelativa

1.4. Función metalingüística

1.5. Función poética

1.6. Función fática

1.7. Función de relación

1.8. Función de contacto

1.9. Función de información

1.10. Función de expresión

1.11. Función de comunicación

1.12. Función de interacción

1.13. Función de representación

1.14. Función de simbolización

1.15. Función de integración

1.16. Función de diferenciación

1.17. Función de identificación

1.18. Función de vinculación

1.19. Función de cohesión

1.20. Función de coherencia

1.21. Función de coesión

1.22. Función de coherencia

1.23. Función de coesión

1.24. Función de coherencia

1.25. Función de coesión

1.26. Función de coherencia

1.27. Función de coesión

1.28. Función de coherencia

1.29. Función de coesión

1.30. Función de coherencia

Práctica oral de diferentes situacións comunicativas (pedir información, describir unha persoa, contraargumentar...)

- **Desenvolvemento das destrezas de comprensión e produción orais**
- **Valoración e respecto polo pronuncia correcta –propia e allea– da lingua galega**

2. Expresión oral

Pedir información persoal

LOCALIZA ALGUÉN QUE

1. Unha persoa que fale galego.

2. Unha persoa que fale portugués.

3. Unha persoa que fale francés.

4. Unha persoa que fale alemán.

5. Unha persoa que fale italiano.

6. Unha persoa que fale español.

7. Unha persoa que fale catalán.

8. Unha persoa que fale galego-portugués.

9. Unha persoa que fale galés.

10. Unha persoa que fale bretón.

11. Unha persoa que fale occitano.

12. Unha persoa que fale aragonés.

13. Unha persoa que fale asturleonés.

14. Unha persoa que fale leonés.

15. Unha persoa que fale castelán.

16. Unha persoa que fale valenciano.

17. Unha persoa que fale catalán oriental.

18. Unha persoa que fale catalán occidental.

19. Unha persoa que fale catalán septentrional.

20. Unha persoa que fale catalán meridional.

Modelos textuais diversos (do ámbito cotián, de carácter formal e informal etc.)

- **Desenvolvemento das destrezas de comprensión e produción de textos escritos correspondentes a diferentes estruturas textuais**

4. Léxico

Sentimentos e estados de ánimo

1. Alegria

2. Tristeza

3. Raiva

4. Surpresa

5. Medo

6. Amor

7. Desamor

8. Orgullo

9. Vergüenza

10. Culpa

11. Invidia

12. Envidia

13. Desprezo

14. Desdén

15. Desprecio

16. Desprecio

17. Desprecio

18. Desprecio

19. Desprecio

20. Desprecio

Campo asociativo

1. Campo asociativo 1

2. Campo asociativo 2

3. Campo asociativo 3

4. Campo asociativo 4

5. Campo asociativo 5

6. Campo asociativo 6

7. Campo asociativo 7

8. Campo asociativo 8

9. Campo asociativo 9

10. Campo asociativo 10

11. Campo asociativo 11

12. Campo asociativo 12

13. Campo asociativo 13

14. Campo asociativo 14

15. Campo asociativo 15

16. Campo asociativo 16

17. Campo asociativo 17

18. Campo asociativo 18

19. Campo asociativo 19

20. Campo asociativo 20

Vocabulario temático con apoio visual. Fraseoloxía. Semántica. Formación de palabras

- **Ampliación léxica**
- **Recoñecemento e creación de palabras**

Funcionamento da lingua. Categorías gramaticais. Sintaxe

- **Recoñecemento e uso das categorías gramaticais e das funcións sintácticas na cláusula**
- **Produción de textos orais e escritos con adecuación, coherencia e cohesión**
- **Terminoloxía actualizada, conforme a Gramática práctica da lingua galega (Baía Edicións)**

5. Gramática

A lingua e a súa organización

1. A lingua e a súa organización

1.1. A estrutura da oración

1.2. A estrutura do texto

1.3. A estrutura do discurso

1.4. A estrutura da comunicación

1.5. A estrutura da interacción

1.6. A estrutura da relación

1.7. A estrutura da vinculación

1.8. A estrutura da cohesión

1.9. A estrutura da coherencia

1.10. A estrutura da coesión

1.11. A estrutura da coherencia

1.12. A estrutura da coesión

1.13. A estrutura da coherencia

1.14. A estrutura da coesión

1.15. A estrutura da coherencia

1.16. A estrutura da coesión

1.17. A estrutura da coherencia

1.18. A estrutura da coesión

1.19. A estrutura da coherencia

1.20. A estrutura da coesión

2. Gramática da súa organización

2.1. Gramática da súa organización

2.2. Gramática da súa organización

2.3. Gramática da súa organización

2.4. Gramática da súa organización

2.5. Gramática da súa organización

2.6. Gramática da súa organización

2.7. Gramática da súa organización

2.8. Gramática da súa organización

2.9. Gramática da súa organización

2.10. Gramática da súa organización

3. Gramática da morforma e da palabra

3.1. Gramática da morforma e da palabra

3.2. Gramática da morforma e da palabra

3.3. Gramática da morforma e da palabra

3.4. Gramática da morforma e da palabra

3.5. Gramática da morforma e da palabra

3.6. Gramática da morforma e da palabra

3.7. Gramática da morforma e da palabra

3.8. Gramática da morforma e da palabra

3.9. Gramática da morforma e da palabra

3.10. Gramática da morforma e da palabra

